

Siz türkmençe bilýäňizmi?

Category: Kitapcy, Sözlär, Türkmen dili

написано kitapcy | 22 январа, 2025

Siz türkmençe bilýäňizmi? SIZ TÜRKMENÇE BILÝÄŇIZMI?

Bu sowalyň sizi geňirgendirmegi hem ähtimal. "Elbetde, aýtjak bolýan pikirimizi başga dilde däl-de, türkmençe beýan edýäs ahyryn" diýip, bada-bat jogap bermegiňiz hem mümkin. Ýöne bu entek dili kämil bildigiň däl ahbetin. Ata-babalarymyzyň asyrlardan-asyrlara, nesillerden-nesillere geçirip gelen "Ýigidi gep urşundan tana" diýen pähimi bar. Hut şu pähimde jaýdar nygtalşy kimin, adamy gepleýşinden, ulanyan sözlerinden çen tutup, onuň neneňsi adamdygyny, öz ene dilini niçiksi bilýändigini anyklamak mümkin diýsek biz bilen ylalaşsaňyz gerek.

Öňräk awtobusda baryarkak gapdalymyzda duran iki sany kişi öz aralarynda durmuş aladalary barada gürrüň edýärler. Olaryň biriniň "Men-ä howlumyzdaky goş-golam goýýan jaýymyzy döwüp, indi onuň ýerine hammam gurjak bolýaryn" diýip, beren gürrüňi bizi biparh goýmady. Eýsem "jaý döwülýär" diýilmän "ýykylýar" diýilýär ahbetin. Käbir adamlaryň şeýle hörpli söhbetlerini diňläniňde olaryň gaýry dillerde pikirlenip, şol pikirlerini hem şo bada türkmenç beýan etjek bolup, göz-gülban ýagdaýa düşüşlerine haýpyň gelýär. Haýpyň gelmez ýaly hem däl. Gynansagam, şeýle hadysalara köp gabat gelinýär.

Harby bölümlerde bolanyňyzda "Ýaş esgerleriň kasam kabul edişligi bolýar" diýilýänine belki, özümizem duş gelen bolmagyňyz ähtimal, hormatly okyjylar. Hatda käbir galamgärler hem metbugat sahypalarynda çykyş edenlerinde "N-nji harby bölümde ýaş esgerler kasam kabul etdiler" diýip ýazýarlar. Eýsem kasam kabul edilmän kasam edilýändigini, ýagny ant içilýändigini aýratyn ýanjap oturmanymyzda hem düşnüklidir.

Elbetde, şeýle sözleriň sanawyny uzaltsaň uzaldyp oturmaly. Ýöne biz türkmen dilimiziň örän baý hem kämil dildigini aýratyn nygtamak bilen öz ene dilimize parhsyz garalmagy bolsa ötülmejek hata diýip düşünýäris. Öz ene diliňi kämil bilmek,

ony ýeterlik derejede ulanmak babatda gürrüň açylanda ýurdumyzdaky edaralaryň, kärhanalaryň, guramalaryň, harby bölümleriň iş dolandyryşynda resminamalaryň we iş kagyzlarynyň doldurylyşyna hem ünsi çekesimiz gelýär. Dogrusy, totalitat imperiýanyň höküm süren ýyllarynyň dowamynda türkmen diline ünsüň peselendigini boýun alalyň. 1990-njy ýylyň 24-nji maýynda "Türkmenistanyň Dil hakyndaky" Kanuny kabul edilenden soňra ruhy hem milli baýlygymyz bolan ene dilimize uly üns berlop başlanandygy guwandyrjy ýagdaý. Hut şol taryhy kanun çykandan soňra ýurdumyzyň çäginde ýerleşýän edara-kärhanalarda, guramalarda we harby edaralarda resminamalary we iş kagyzlaryny doldurmakda döwlet dilimiz bolan türkmen dili has giň ulanylyp başlandy.

Elbetde, bilşiňiz ýaly, resminamalarda ýa-da iş kagyzlarynda hakykat ýüzündäki ýagdaý doly suratlandyrylyp, köpsözlülükden gaça durlup, aýdyljak bolunýan pikir gysgadan manyly ýazylmaly. Iň esasy-da beýan edilýän pikir aýdyň bolup, getirilýän deliller takyk bolmaly. Emma, gynansagam, resminamalaryň we gazetlerde çykýan makalalaryň köpüsünde gereginden artykmaç sözleriň ulanylýandygyny belläp geçesimiz gelýär. Meselem, arza ýazylanda ony ýazýan adamlaryň käbiri: "Ýagny şu arzany ýazmak bilen men sizden haýyş edýärim" diýip, ondan soňra öz diýmek isleýän pikirini getirip başlaýar. Elbetde, bu sözleriň arza dahylly ýeri hem ýok. Eýsem by gerekmejek jümleler diňe ony ýazýan adamyň dil medeniýetiniň ýabygorludygyny görkezmeýärmikä näme?!

Edaralaryň, kärhanalaryň, guramalaryň we harby bölümleriň öz işgärlerine berýän kepilnamalaryna hem ünsi çekesimiz gelýär. Şol kepilnamalaryň käbirinde sözlemiň başyndan "Berildi şu kepilnama" diýip, soňra onuň kime berlendigini we onuň hakykatdan hem şol edarada işleýändigini ýazylýar. Bu gaýry dilde ýazylan resminamalaryň we iş kagyzlarynyň türkmençe gönümel terjimesidir.

Ýeri gelende aýtsak, Polisiýanyň ýol gözegçiligi gullugynyň işgärleriniň hem resminamalary doldurmakda örän sowatly bolmalydygyny nygtasymyz gelýär. Sebäbi olar gulluk borçlaryny ýerine ýetirýärkäler her gün köçe-ýol hereketiniň kadalaryny

bozan onlarça sürüjini saklaýar. Olaryň hersine hem jerime tölemek üçin resminama dolduryp bermeli bolýar. Köpçülik bilen işleşmeli adamlaryň bolsa sowatly, medeniýetli bolmagy ilkinji zerurlyk. Edaralaryň, kärhanalaryň we harby bölümleriň işgärleri bilen resminamalary we iş kagyzlaryny sowatly doldurmak boýunça ýörite okwlar geçirilip durulsa, ol oňyn netijesini bererdi diýip pikir edýäris.

Ene dilimiz – biziň baýlygymyz. Öz ene dilimizi talabalaýyk öwrenmek we ony kämilleşdirmek bolsa her bir türkmen üçin parzdyr.

Soltanýaz ŞAÝYMOW.

«Esger» gazetini. Türkmen dili